

зокрема й ... внутрішні конфлікти. В результаті зміст порядку денного, який може бути предметом дипломатичного обговорення, значно ускладнився, а, власне, дипломатам необхідно тепер вивчати нові, раніше їм не знайомі сфери знань» [3, с. 26]. Зокрема, інформаційно-комунікаційна функція дипломатії полягає сьогодні «передовсім у встановленні діалогу між різними країнами. Дипломатичний діалог передбачає, в першу чергу, визнання того факту, що в іншій стороні також є власні інтереси та цілі. Визнання цього є не лише закономірним, а й продуктивним моментом у контексті розвитку міжнародних відносин. Тому головним у комунікаційно-інформаційній функції дипломатії сьогодні є не директивне нав'язування власної точки зору, а пошук взаємоприйняттого рішення через діалог» [3, с. 27]. Попри, на перший погляд, пріоритетність оперативно-інформаційної роботи дипломатичного представництва, все ж значущість інформаційно-аналітичної роботи, безсумнівно, невпинно зростає з огляду на ускладнення глобалізаційних процесів, стрімкий розвиток засобів комунікації, пошук шляхів вирішення проблеми інформаційного надміру насичення та інформаційного «шуму» тощо. Водночас інформація, що надається керівництву своєї держави дипломатичними представництвами, повинна відповідати трьом головним вимогам: актуальність, достовірність і повнота. Отже, можливості інформаційно-комунікаційних технологій і процеси глобальної інформатизації загалом зумовлюють переоцінювання стереотипів дипломатичної роботи, змушують держави враховувати їх потенціал під час вибору національних пріоритетів і зовнішньополітичних орієнтирів, форм і напрямів взаємодії. Реалізація прискореного сценарію цифрового розвитку як найбільш релевантного для України з погляду викликів, потреб та можливостей передбачає і трансформацію сфери дипломатії, яка, як зазначено у «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки», отримуватиме можливість створення нових форм міжнародного партнерства і співробітництва, а також для комплексного та глибокого перетворення.

Список використаних джерел

1. Белоусова Н. Б., Боклан О. В. Віртуальна дипломатія як знаряддя формування позитивного іміджу держави. *Міжнародна інформація*. 2010. Вип. 90 (Ч. II). С. 139–143.
2. Григор О. О. Сучасні виміри дипломатії в умовах конфліктних і кризових ситуацій. *Політикус*. 2019. Вип. 2. С. 79–84.
3. Гуменюк Б. Дипломатія доби глобалізації: нові виклики та завдання. *Світогляд*. 2009. № 1. С. 29–33.
4. Diamond L., McDonald J. *Multi-Track Diplomacy: A System Approach to Peace*. Washington. 1996. 182 p. URL: <http://imtd.org/about/what-ismulti-track-diplomacy/>

*Щербіна О. С., канд. екон. наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ В АСПЕКТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Сьогодні не вимагає доказу той факт, що інформація та інформаційні технології стають дедалі більш дієвою зброєю. В останні роки значно підвищилося значення та питома вага невійськових засобів досягнення політичних цілей. Найбільш гострого характеру набуло інформаційне протиборство, яке пронизує зсередини всі форми боротьби, починаючи з дипломатичної, економічної та закінчуючи збройною боротьбою, і водночас має відносно самостійний характер. Його мета – деморалізувати населення та паралізувати волю іншої сторони. Сьогодні інформаційне протистояння готує та супроводжує політико-дипломатичні акції та навіть військові дії.

У широкому розумінні інформаційне протиборство – це форма боротьби, що становить сукупність спеціальних методів, способів та засобів вигідного впливу на інформаційну сферу об'єкта зацікавленості та захисту власної інформаційної сфери на користь досягнення поставленої

мети. Існує три форми інформаційного протистояння: акція інформаційного впливу; спеціальна інформаційна операція та інформаційна війна.

Акція інформаційного впливу – це одноразова акція інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного впливу, що передбачає спланований вплив на свідомість та поведінку людей шляхом поширення упередженої, неповної чи недостовірної інформації та/або інформаційно-технічної інфраструктури об'єкта (об'єктів).

Спеціальна інформаційна операція – це сплановані дії, створені задля ворожої, дружньої чи нейтральної аудиторії з метою схилення до прийняття управлінських рішень чи вчинення дій, вигідних суб'єкту інформаційного впливу.

Інформаційна війна – це ідеологічна, психологічна обробка збройних сил, населення, військово-політичного керівництва противника на користь створення тієї громадської думки, яка потрібна, або її дезінформації, і у такий спосіб нав'язування протилежній стороні своєї політичної волі.

Слід зазначити, що спеціальна інформаційна операція складається із пов'язаних між собою за часом, цілями, завданнями, силами та засобами проведення акцій інформаційного впливу. Перед здійсненням спеціальної інформаційної операції може відбутися низка акцій інформаційного впливу так званого розігріву цільової аудиторії, крім випадків, коли потрібен чинник несподіванки. Зазвичай спеціальні інформаційні операції проводяться від двох тижнів до місяця, оскільки цього достатньо для ефективної обробки цільової аудиторії. Водночас тривале поширення негативної інформації притуплює сприйняття її людською психікою, що призводить до зниження ефективності такої операції.

Необхідно також зазначити, що інформаційні війни складаються з певної кількості спеціальних інформаційних операцій та акцій інформаційного впливу, узгоджених між собою та впорядкованих у часі, але водночас спеціальні інформаційні операції та акції інформаційного впливу можуть і не бути складниками інформаційної війни.

Поле дії інформаційних воєн виявляється досить широким і охоплює такі сфери:

1) інфраструктура систем життєзабезпечення держави – телекомунікації, транспортні мережі, електростанції, банківські системи тощо;

2) промислове шпигунство – розкрадання патентованої інформації, спотворення або знищення особливо важливих даних та послуг; збір інформації розвідувального характеру конкурентів тощо;

3) зламування та використання особистих паролів VIP-персон, ідентифікаційних номерів, банківських рахунків, даних конфіденційного плану, виробництво дезінформації;

4) електронне втручання у процеси командування та управління військовими об'єктами та системами, так звана «штабна війна» (тобто війна на рівні органів управління військами), виведення з ладу мереж військових комунікацій;

5) всесвітня комп'ютерна мережа «Інтернет», у якій, за деякими оцінками, задіяно приблизно 150 тис. військових комп'ютерів, і 95 % військових ліній зв'язку проходять відкритими телефонними лініями.

До основних ознак інформаційної війни належать: обмеження доступу до певної інформації, наприклад, закриття вебресурсів, телевізійних програм, друкованих видань; поява різних інформаційних джерел з однаковою інформацією; створення негативного психологічного фону з конкретних питань; поява в суспільстві емоційної напруженості; проникнення насадженої інформації в різні сфери суспільства: політику, культуру, бізнес, освіту. Якщо порівнювати інформаційну війну з іншими її видами, то відразу стають очевидними такі відмінності:

1. Інформаційна війна зазвичай ведеться на чужій території. Для неї немає ні кордонів, ні моральних обмежень. Через це інформаційні атаки здатні проникати навіть у найбільш заборонені схованки психіки, вражаючи розум противника.

2. Інформаційна війна не залишає після себе слідів. Людині (або навіть цілому суспільству) здається, що вона приймає самостійні рішення, хоча насправді на неї відбувається прихований вплив. Тому інформаційна атака стає особливо небезпечною: відобразити її дуже важко, не кажучи вже про те, щоб заздалегідь до неї підготуватися.

3. Інформаційна війна дуже вигідна з економічного погляду. Для її ведення не потрібно великих матеріальних та людських ресурсів. Щоб впливати на громадську думку, достатньо мінімального обсягу інформації. Якщо вона буде грамотно подана, це дасть чудові результати.

4. Особливості інформаційної війни визначаються тим об'єктом, куди вона направлена. У цьому разі йдеться про людське мислення. Якщо фізична руйнація вимагає «жорстких» методів, то у випадку з інформацією можна обійтися і «м'якими» підходами.

5. Для інформаційної війни характерна певна «мімікрія», тобто наслідування того об'єкта, на який спрямований її основний вплив. Це означає, що одна й та сама інформація може бути подана по-різному для спеціалізованих установ і конкретної людини. Завдяки цьому досягається «непомітність» цілеспрямованого інформаційного впливу, який вдало «маскується» під правду, тому його важко виявити.

6. Одні й ті самі факти і громадські явища по-різному сприймаються у різних ситуаціях. Наприклад, масове дезертирство солдатів із погляду противника розглядатиметься як благо, а з погляду власного командування – як злочин.

7. Інформаційна війна ставить собі за мету змінити світогляд великої соціальної групи або цілого суспільства. Щоб це сталося, «нападаючий бік» має увійти в уявлення про світ свого супротивника, стати на його рівень мислення.

Створення універсального захисного алгоритму, що дає змогу виявити факт початку інформаційної війни, є нерозв'язною проблемою. До таких самих нерозв'язних проблем належить виявлення факту завершення інформаційної війни. Проте попри цей факт поразки вона характеризується низкою ознак, властивих звичайній війні. До них належать:

1) включення частини структури ураженої системи до структури системи переможця (наприклад, еміграція з переможеної країни і насамперед вивезення найбільш цінного людського матеріалу, наукомісткого виробництва, корисних копалин);

2) повне руйнування тієї частини структури, що відповідає за безпеку системи від зовнішніх загроз (наприклад, руйнування армії переможеної країни);

3) повне руйнування тієї частини структури, яка відповідальна за відновлення елементів та структур підсистеми безпеки / руйнування виробництва, насамперед наукомісткого виробництва, а також наукових центрів та всієї системи освіти, припинення і заборона розробок та виробництв найбільш перспективних видів озброєння);

4) руйнування та знищення тієї частини структури, яка не може бути використана переможцем у власних цілях;

5) скорочення функціональних можливостей переможеної системи з допомогою скорочення її інформаційної ємності (у разі інформаційної війни лише на рівні держав: відділення частини території, знищення частини населення).

Отже, інформаційна війна – це використання та управління інформацією з метою отримання конкурентоспроможної переваги над супротивником. Сучасна розвинена держава здатна за допомогою інформаційної війни отримати певну перевагу над супротивником ще до застосування традиційних бойових засобів. Сьогодні інформаційна війна якісно змінює характер бойових дій, про що наочно свідчать останні локальні конфлікти і сьогоднішня війна: перемагає той, хто отримав саме інформаційну перевагу.

Список використаних джерел

1. Інформаційна безпека України в умовах глобалізаційних викликів та гібридної війни: монографія / О. М. Рижук; за ред. В. М. Бебика; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». Київ: Університет «Україна», 2019. 177 с.

2. Національна безпека в умовах інформаційних та гібридних війн: монографія / В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. Куйбіди і В. Бебика; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ред. пол.-укр. журн. «Соц.-гуманітар. науки». Київ: НАДУ, 2019. 380 с.

3. Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 168 с.

